

90-4
L 244

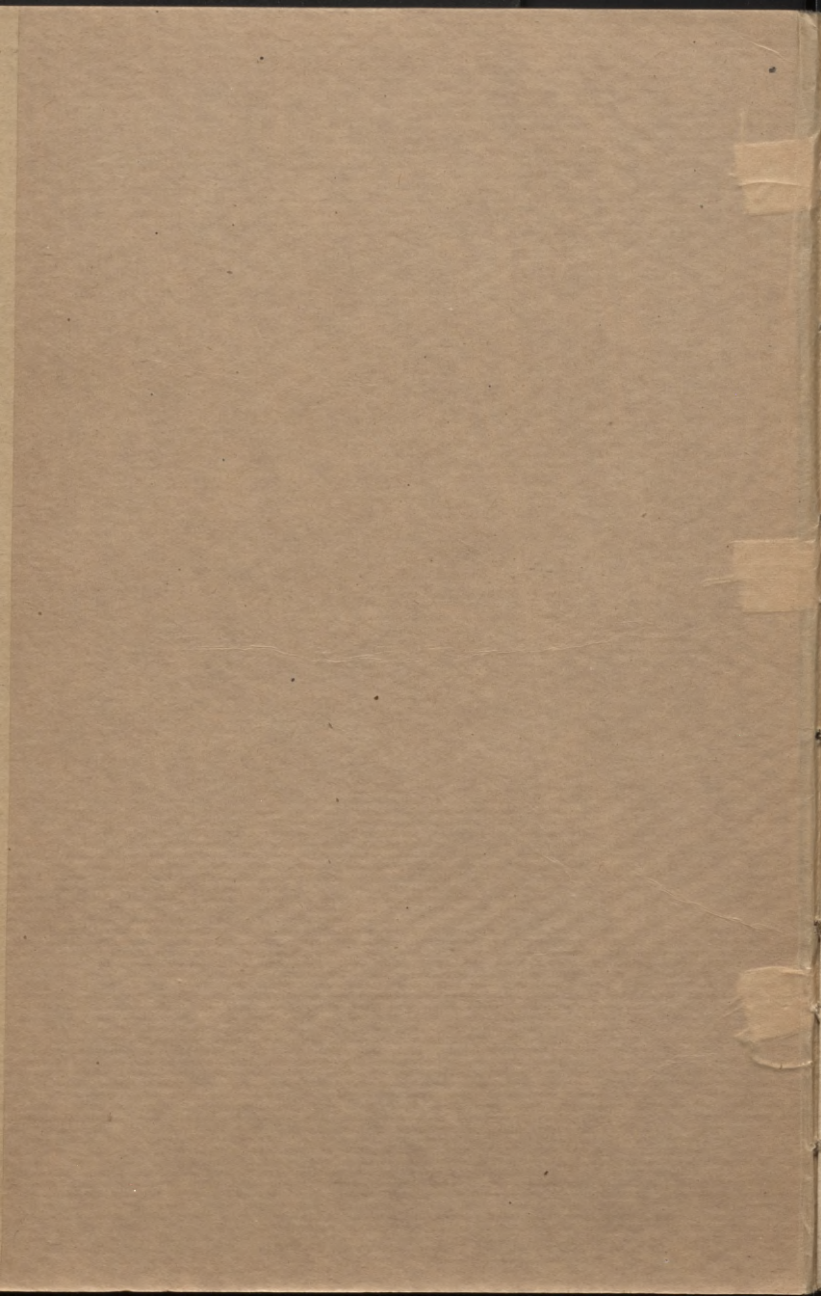
J. EZERIŅŠ UN J. GRĪNS

VALODIŅA

ĀBECE
UN LASĀMA GRĀMATA
PIRMSKOLAI

J. ROZES IZDEVUMS, RĪGĀ

L 90-4
244

dupl.
410

VALODIŅA

ĀBECE UN LASĀMA GRĀMATA PIRMSKOLAI

SASTĀDĪJUŠI J. EZERIŅŠ UN J. GRĪNS
E. BRENCĒNA MĀKSLINIECISKAIS IEKĀRTOJUMS

RĪGĀ, 1924.

J. ROZES APGĀDIBĀ, KRIŠJĀŅA BARONA IELĀ № 3.

8/35.517K (R)
(L)

LATVIJAS VALSTS
BIBLIOTĒKA

~~90.29.244~~

0304027241

Ievadam.

oprojām, kamēr vispārējā pirmsskola pastāv tikai uz papīra, lasīt mācīšana lielāko tiesu paliek vecāku rokās, kuņiem ne ikreiz ir vajadzīgās teoretiskās zināšanas un praktiski piedzīvojumi, lai atvieglotu savu un bērnu kopējo darbu pie ābece. Tālab kaut šīs isās piezīmes.

Sinī grāmatā ietilpstošais materials bērniem būtu jāizpē pirms skolas. Grāmatas galvenā atšķirība no agrākām ābecēm, ka teksts no pat sākuma bērnu ievada viņam piemērotās un tuvās tautas gara mantās, nesniedzot lasāmā vielā gandrīz ne rindas tīri tehniska teksta, kas kalpotu tikai attiecīgam burtam ābecē, bet nerunātu uz bērna estetisko, domu vai jūtu pasauli. Kamēr aprobežotais burtu skaits nepieļauj lasāmā tekstā pilnas četrpandas, tās pilnīgi nodrukātas petītā zem stripas, kur pieslēdzas arī pārējā viela lasīt mācītāja izmantošanai.

Te daži metodiski norādījumi.

Pašā sākumā bērnam burti nebūt nav rādāmi. Sarunās griežama viņa vērība uz atsevišķām skaņām, pieradinot tās dzirdēt katrā izrunātā vārdā un liekot pašam bērnam nosaukt vārdus, kuņos atrastos jau apcerētās skaņas. Šis darbs jo dzīvi izveidosies sakarā ar bildēm, par kuņām bērnam neapnik domāt un runāt. Piemēra dēļ apstāsimies pie paša pirmā burta „i“. Kad bilde sīki pārrunāta, attiecīgā dziesma, kuņ šī bilde ilustrē, apcerēta, atkārtota u. t. t. — jāapstājas pie atsevišķām skaņām. Kā kauca lieli vilki? „I, i, i“. Griezt vērību, vai dziesmas vārdos nav vēl citā vietā jaužama šī skaņa. „Vilki“. Izrunāt šo vārdu gaņi, noteikti, izceļot katru skaņu. Vai bērns dzird šai vārdā skaņu i? Dzird. Lai nosauc vēl vārdus, kur dzirdama šī skaņa. Apstāties pie vārdiem, kur skaņa i sastopama vārda sākumā, vidū, beigās. Kad vispusīgi apcerēts — bērnam jāparāda, kā šo skaņu var atzīmēt uz papīra vai sienas tāfeles, uzzīmējot drukātu burtu i. Tad bērns pats to atrod savā grāmatā. Beidzot jāparāda arī rakstītais burts. Blakus lasīšanai bērnam tūdaļ jāsaņ vingrināties arī rakstīšanā. Kā uzdevumu uz nākošo stundu bērns lai uzzīmē izņemto drukāto burtu divos trijos

eksemplaros uz vienādiem papes vai biezāka papīra gabaliņiem. Tā bērns rada pats sev saliekamo ābeci. Nav jāskatās daudz uz to, kādi viņam iznāk zīmētie burti — viņš pats tos ļoti labi pazīst. Līdzīgi jāiepazīstas ar nākošiem burtiem, pie kam tūdaļ jāsāk vingrināties diktātā ar paša bērna saliekamo ābeci. Diktātam šinī ābecē ierādīta svarīga loma. Pašā sākumā, kamēr bērns nonāk pie apzinīgas vārdu sadalīšanas skaņās, diktāts rada zināmas grūtības. Bet novērojumi liecina, ka lasīšanas procesa piesavināšanos tas padara daudz apzinīgāku, vieglāku un ātrāku.

Apstāsimies vēl pie pirmā līdzskaņa *m*. Iepazīstināti ar bildi un attiecīgo vielu (met zemenes mutē un garšo: mm... gardas... mm) bērns ieklausās un dzird skaņu *m*, bet tūdaļ jūt, ka tā nav tik viegli izrunājama kā *i*, *a*, *u*. Te nu jāgriež viņa vērība uz to, kā saliekama mute pie skaņas *m*. Bērns saliek muti (mazliet sakniebj lūpas). Šādā stāvoklī liek viņam izrunāt ātri kādu no pazīstamiem patskaņiem — iznākums būs tas, ka bērns iemācīsies dabīgi savienot šo līdzskani (vēlāk kuŗu katru) ar patskaņiem, apjaužot, ka arī līdzskanis šādā izrunā top skaidrāks. Turpinājums: skolotājs rāda saliekamās ābece burtu *m*. Bērns saliek lūpas un taisās uz dūkšanu. Skolotājs pievieno burtam *m* burtu *u* — bērns nodūc mū. Tāpat ma, otrādi am u. t. t. Praktika rāda, ka bērns līdzskaņus labāk piesavinās nevis pūloties gaŗi tos vilkt, bet saliekot muti vajadzīgā stāvoklī un pievienojot kādu patskani kopējai izrunai. Pēc trim četriem līdzskaņiem lasīšanas mehānisms viņam ir rokā.

Grāmatai visnotaļ pievienoti raksta paraugi, gan ne gluži tanī kārtībā, ka pēc grūtākiem elementiem un burtiem nesekotu atkal vieglāki, bet grāmatas vienības labad to atzinām par pielaižamu. Rakstīšana vienlaikus ar lasīšanu ne tikai lietderīgi vajadzīga, bet atdzīvina mazā strādnieka darbu, padarot to dažādāku. Tas pats sakāms par saliekamās ābece izgatavošanu.

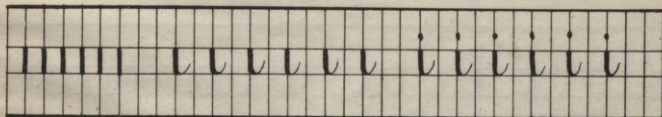
Sastādītāji.

i

ī, ī, ī!

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

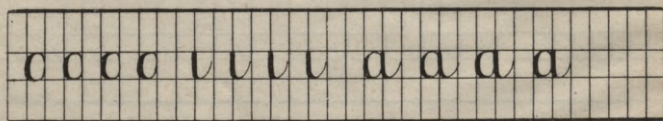
Viela: Lielī vilki, mazi vilki
 Vāvuļot vāvuļo.
 Lielī vilki: ī, ī, ī!
 Mazi vilki: ņigu, ņegu! Tautas dziesma.

a, ā!

ai!

Viela: Ak tu tavu brīnumiņu,
Kad aizbraucu siliņā:
Diktāts ar saliekamo ābeci: ai.

Es redzēju lācim ragus,
Zāķim zaļu cepurīti!

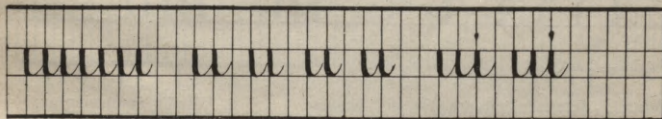
Tautas dziesma.

u, ū!

au!

Viela: Ū, ū, sunīti,
To tu māki —

Diktāts: ai! au! ū!

Ciemīņš saka: labs sunīt's,
Tu ciemiņam: au, au, au!

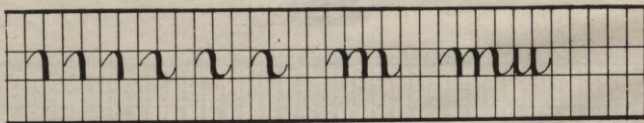
Tautas dziesma.

m, mū!

au, au! mi-au!

Viela: 1. „Zemenes! piesarkušas, pietvikušas
un smaršīgas! (Lasa mutē) un gardas...
m... gardas... mm...”

Brigadere.

2. Vērsīt's mauj sienīņa,
Teliņš mauj pienīņa;
Kā tu gribi, Karlīti,
Manu mazo brālīti?
Mū! mū! mū!
ū! ū! ū!

Rainis.

Diktāts: am, am, mamma! mū! au! ai!

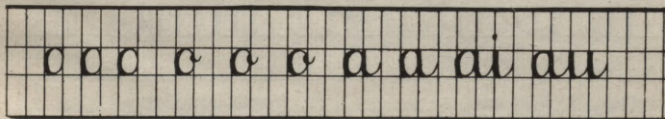

o!

o-o-o!

o-o-o!

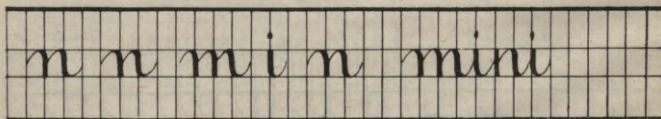

Viela: „Uli-o-o-o! Uli-o-o-o!“ nolīgējās skanīga meitenes balss: „Ali-o-o!“ Doku Atis.
Diktāts: atkārtojums.

n

mini manu minamo.

Viela: 1. Balti āriņi,
Melni jēriņi, —
Gudram ganam
Izganīt. (Grāmata.)

2. Desmit mazas aitiņas
Ed pie vienas smildziņas.
(Vērpējas pirksti.)

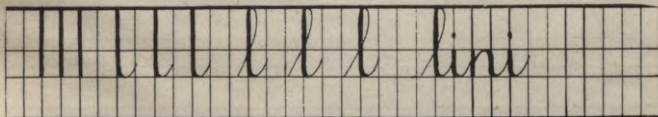
Diktāts: Mana Anna un Aina min minamo.

I
mal, mal māli.

ailā, ailā, lā, lā, lā!

Viela: Mal, mal māli,
Lai man maize,

Lai man maize
Launagā.

Tautas dziesma

Diktāts: Māle mala māli. Alma mani lolo: La, la!

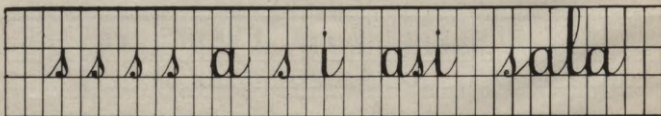

S

nu sala, nu sala, sals asi sala.

ū, nosala ausis!

Viela: Nu sala, nu sala,
Sals asi sala,
Sasala jūra

Līdz dibenam.
Nu laba braukšana
Dzintara zemē.

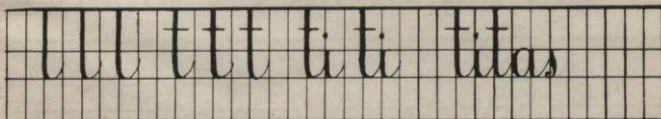
Tautas dziesma.

Diktāts: Ū, ass sals; sasila; nu mūsu sala sausa, un māsai sila malā sulas.

t

mīlu, mīlu siltu sauli,
mīlu manu māmuli.

Viela: Mīlu, mīlu siltu sauli,
Mīlu manu māmuli:

No saulītes silti rīti,
No māmuļas mīļi vārdi. *Tautas dziesma.*

Diktāts: Māmuli, tā mana tita, ti, ti, ti; tā mana aita, tas mans sunītis, au.

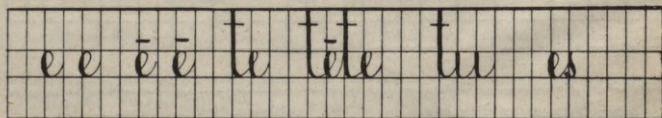

e

ē, ē, tēti, tēs lemesīti,
lai es eimu atmatā.

sē! sē! tu un es, mēs!

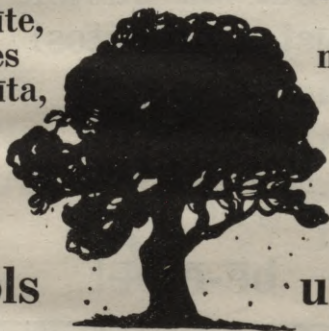
Diktāts: Tēt', sala nav; saulē silst; taisi lemesīti; eima atmatā; sēsīm linus.

Z

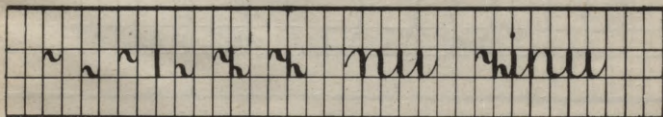
es mazā
zeltenīte,
es saulītes
nozeltīta,

es saulītes
nozeltīta,
ne zālītes
nesaminu.

ozols

un zīles.

Viela: Mīkla: Aizgāju mežā bez cirvja, bez naža, pārnese mājā: divas šķilas, divas siles, katla dibenu, īlenu galā.

Diktāts: Mazā, uzmini minamo; tu lēni mini; nē, nē, nu es zinu: ozola zīles.

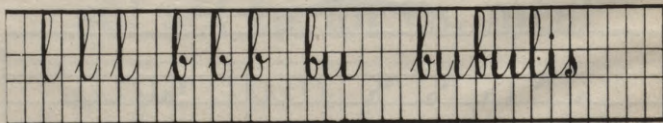

b

**bu, bu, bu, bubulīti,
nebīstos, nebīstos!**

bē-ē-bē!

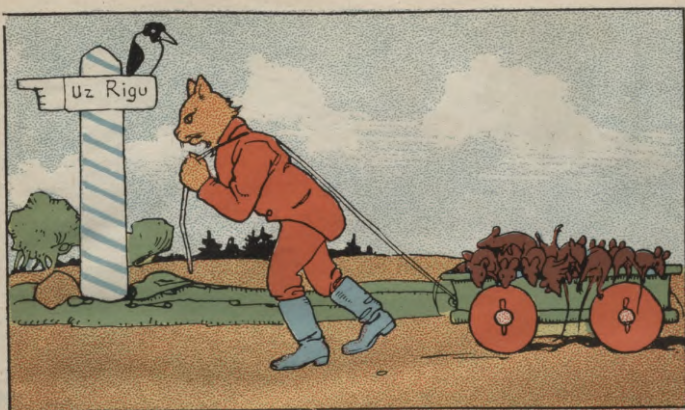

Vielā: Bu, bu, bu, bubulīti,
Nebīstos, nebīstos:

Tumšu nakti mežu gāju,
Mošķus krāvu vezumā.

Tautas dziesma.

Diktāts: Bubulis! to es nebīstos; aunu bīstos, suni bīstos, asu nazi bīstos,
bet bubuli nebīstos.

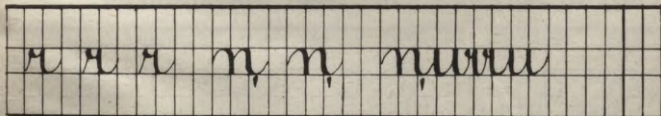

r, ņ ņurru, ņurru

rubi, rubi,
rubenīti,
balta bērza
zariņā;

rītu tu
rubināsi
mana tētes
tarbiņā.

Viela: Ņurru, ņurru,
Sakodu peles,

Sakrāvu vezmā,
Novēdu Rīgā.

Tautas dziesma.

Diktāts: No rīta tēte ņem bisi un taisās uz rubenīem; melnais Ņurra ņurrā uz mūriņā; es lasu burtus.

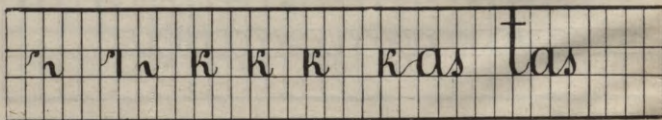
k

kas kait man nenēsāt
skaistu baltu kamzolīti:

kūtī man baltas kazas,
melns sunītis sētiņā.

mīkla: sarkans suns lēkā aiz kaula sētiņas.

Diktāts: Meitene nes krustmātei kukuli; krūmos kūko: ku-kū! ku-kū! Kas tur kūko?

Mīklas atminējums: mēle.

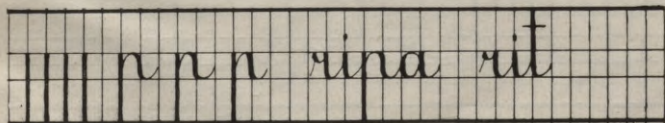

p

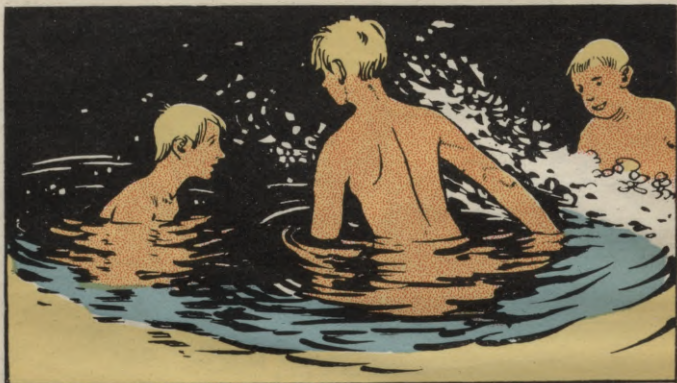
tupi, tupi, tupenīti, | kas to tupu tupinās,
kas to tupu tupinās? | tas to ar' lupinās.

ripu ripām rit aiz rata rats. *Plūdonis.*

Diktāts: Kas tur kūp? kas tur klab? Tik pa taku, bliku, blaku! Kas?

d

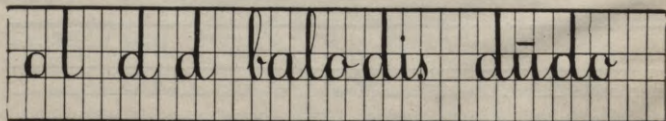
pāri peldu zelta upi,
sudrabiņa meklēdams:

zelts pa virsu lidina,
sudrabs nira dibenā.

dūku, dūku, balodīti,
kas mazā kuzniņā?

trīs zirņi, trīs pupas,
trīs sarkani kukaiņi.

Paskaidrojums: Tautas dziesmā „Pāri peldu zelta upi“, zelts — domāts saules atspīdums, kas pa virsu lidina, sudrabs — sudrabotās zivis, kas peld dibenā.

ie

brālīt's stūma ziemas māti
istabā sildīties;
siesim labāk vilnainīti,
lai māmiņa nenosalst.

mīkla: ne sēta, ne plūkta, bet istabā zied.

ie ie ie zied ziemas rozes

Diktāts no lasāmā teksta.

V

ar vėzīti arklu vilku | vėzīt's velk izstiepies,
sava tēva tīrumā; | es turos atspēries.

sasasita
vāverīte
ar abām
plaukstiņām,

satikusi
medinieku
savu pēdu
maliņā.

v ar vėzīti arklu vilku

Diktāts no lasāmā teksta.

j

ūja, jods, ūja, jods, —
trīs uz viena kumeliņa:

juris jāja, jānis jāja,
vēl mazais pēterītis.

pasmējos smiekliņam,
kas smiekliem nesmieties:
mazi mazi punduriņi

kā sīkie dunduriņi
kumeliņam trepes lika,
pie arkliņa pakāpienus.

j jāju jāju lielu bērī

Diktāts no lasāmā teksta.

g

sit, jānīti, vara bungas, līgo, līgo!
vārtu staba galiņā, līgo!
lai sanāk jāņa bērni, līgo, līgo!
no maliņu maliņām, līgo!

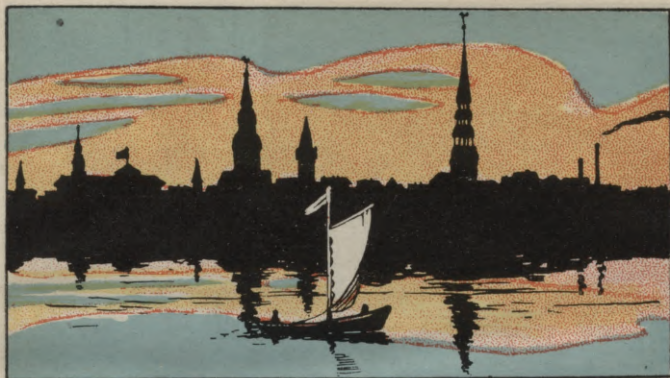

lai bij nagi, kam bij nagi,
vanagam asi nagi:
tas saguva gaigaliņu,
vidū gaisa līdinot.

kukaini, ragaini,
tev grezni svārki;
ne tādi kalpam,
ne lielam kungam.

g vanagam asi nagi

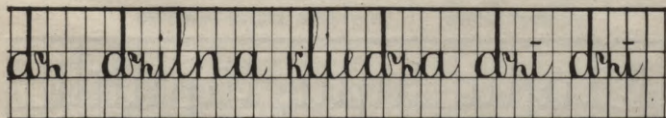

dz

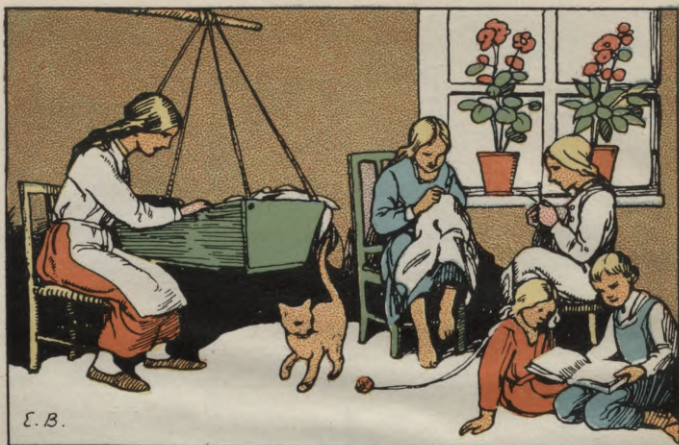
sen to rīgu daudzinaja, | visapkārt smilšu kalni,
nu to rīgu ieraudzīju: | pati rīga ūdenī.

dzilna kiedza, dzērve kiedza | dzērve kiedza dūņu upes,
mūs' ezera malīnā: | dzilna dzedras vasariņas.

Piezīme: Iesākt norakstīšanu no grāmatas.

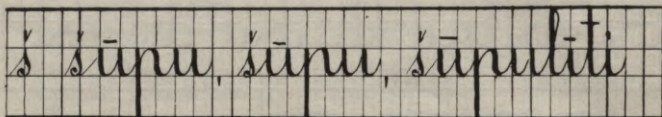
Š

šūpu, šūpu, šūpulīti,
lai aug liels bāleliņš:
tur būs kviešu arājiņš,
mātei maizes devējiņš.

pūšu tāšu tauri,
pū - tū - šū!
lai skan mežiem cauri
vēja mātes auri:
pū - tū - šū!

Rainis.

l, k, ģ, r

silķīte dziedāja
dziļā jūrā,
zvejnieka dēlīņa
gaidīdama,

reņģīte pati
tīklā nāca;
lasis, gudrinieks
aizmukāja.

mīkla: vīrs niķu niķiem,
svārks stiķu stiķiem,

kaula deguns,
gaļas bārda.

l, k, r, ģ jūrā ligo reģelīte

C

kā tur smēla, kā tur dzēra
cīruliša kāziņās:
cits ar cibu, cits ar vāku,
cits ar savu cepurīti!

cibu cabu kājiņas,
ciemā tekot;

vintaru, vantaru,
mājā nākot.

c cibu cabu kājiņas ciemiņā

č

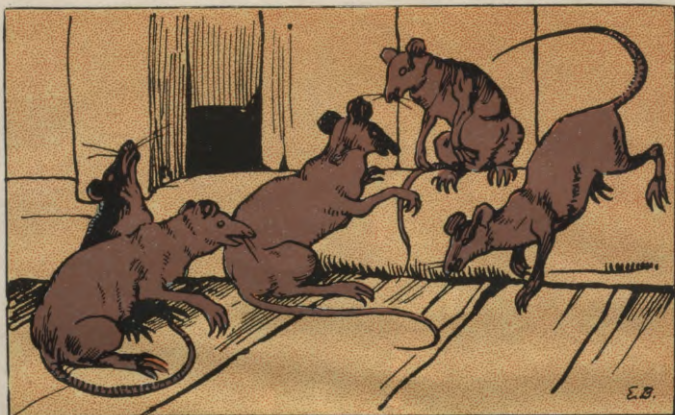
čipaiņi, čapaiņi,
čibiet no ceļa:

es iešu dancot
ar mazo maču.

mačs ar kaču rīgā brauca,
vai tie vīri tukšā brauca?
mačam bija oda šķiņķis,
kačai dundur' pakausītis.

č mačs ar kaču brauc

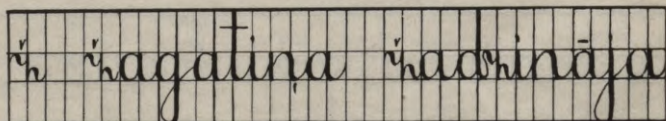

Ž

žurkas astes kustināja
pie bajāra klēts durvīm:
sen zināja bajāram
pilnu klēti rudzu, miežu.

kas kaitēja nedzīvot
diža meža maliņā:
pieci brieži man aŗami,
seŗas stirnas ecējamas.

dž

māte aizgāja viesus vadīt, tikmēr bērni
pie nedarbiem: sakur uguni, sadabū gaļu
un cep, ka tauki vien čurkst; bezdelīga,
gudra sieva, skrien mātei pretī un stāsta
par bērnu nedarbiem:

kamēr māte viesus vada,
tikmēr bērni gaļu cep, —
iztek tauki ugunī:
vidžu, vidžu, čirks!

dž čigānam džindžāla

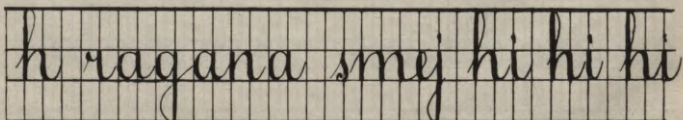

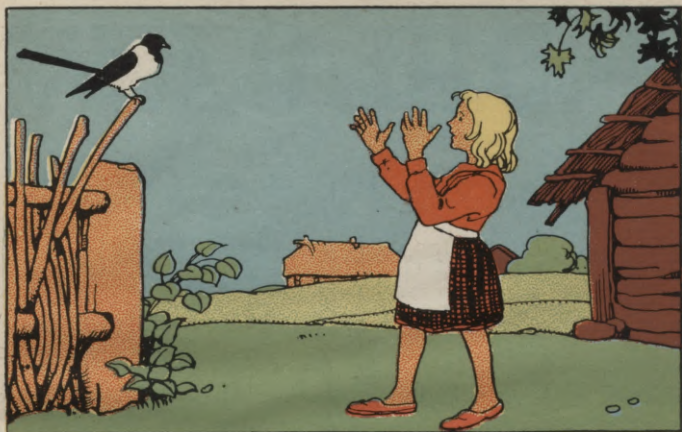
h

kur tie jāja, div' bajāri,
 he, he, div' bajāri?
 zīda pušķi zemi slauka,
 he, he, zemi slauka!
 tie izjāja dienu, nakti,
 he, he, dienu, nakti,
 uzjāj vienu augstu kalnu,
 he, he, augstu kalnu;
 virs tā kalna zaļa zāle,
 he, he, zaļa zāle,
 virs tās zāles zelta rasa,
 he, he, zelta rasa!

*

Mikla: divas rokas, divas galvas, četras acis, sešas kājas.

f

mīkla: maza maza sieviņa franciski runā:
 žag-fut! žag-fut! žag-fut!
 *

žagatiņa žadzināja:
 grib vanaga sieva būt, —
 īsi spārni, gaŗa aste,
 nevar līdzi līdināt.

f putniņš dzied fu-a fit

ADHLOZTV

Drukāti: Aa, Āā, Bb, Cc, Čč, Dd,

Rakstīti: Aa. Āā. Bb. Cc. Čč. Dd.

Drukāti: Ee, Ēē, Ff, Gg, Ģģ, Hh,

Rakstīti: Ee. Ēē. Ff. Gg. Ģģ. Hh.

Drukāti: Ii, Īī, Jj, Kk, Ķķ, Ll,

Rakstīti: Ii. Īī. Jj. Kk. Ķķ. Ll.

Drukāti: Lļ, Mm, Nn, Ņņ, Oo, Pp,

Rakstīti: Ll. Mm. Nn. Ņņ. Oo. Pp.

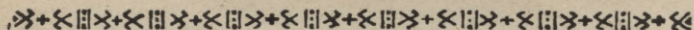
Drukāti: Rr, Rr, Zz, Žž, Dzdz, Dždž,

Rakstīti: Rr. Rr. Zz. Žž. Dzdz. Dždž.

Drukāti: Ss, Šš, Tt, Uu, Ūū, Vv.

Rakstīti: Ss. Šš. Tt. Uu. Ūū. Vv.

Pirmā valodiņa.

Gaisma ausa, saule lēca,
Tie pirmie viesi nāca.
Labu rītu! Dievs palīdz!
Tā pirmā valodiņa.

Tautas dziesma.

Kā linga dzied.

Vai esat dzirdējuši, kā lingas akmens dzied?
- Ja tā ir maza gluda olīna, tad tās dziesma ir:
vuišš... un beigās kaut kur tālu laukā vai pļavā:
pakš! Ja akmentinš jau prāvāks, tad tas novelk:
dimm!... un tālumā: būks!

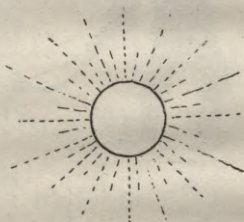
Baltpurviņš.

Saule, mēness un zvaigznes.

Reiz vecos laikos saule apprecējusi mēnesi. Saule — māte, mēness — tēvs, un zvaigznes — bērni. Daudzi daudzi zvaigžņu bērnu. Pati skaistā — rīta zvaigzne.

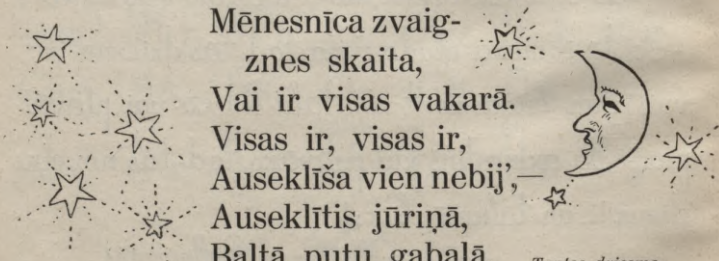
Tautas pasaka.

Mēnesnīca zvaigznes skaita.

Mēnesnīca zvaigznes skaita,
Vai ir visas vakarā.
Visas ir, visas ir,
Auseklīša vien nebij'—
Auseklītis jūriņā,
Baltā putu gabalā.

Tautas dziesma.

Osis, aklais koks.

Pavasār' visi koki salapuši, osis vien nē.
Nu citi koki šo rāt:

„Vai akls! ko gaidi, ka nelapo?
vai neredzi, ka mēs jau zaļi?“

Osis nu satrūcies un uz ātru
roku raut tik pumpurus vaļā. Bet
tā jau iet ar steigu: lapas tādas
stūraines vien, stūraines vien.

Ruden' atkal visi koki lapas
nometuši, osis vien nē. Atkal citi šo rāt:

„Vai akls! ko gaidi, ka lapu nenomet?
Vai neredzi, ka mēs jau kaili?“

Nu osis satrūkstas vēl vairāk, un visas
lapas — bir, bir, bir, — vienā brītnā nost.

Tautas pasaka.

Mikla.

Kas tie tādi draiskulīši —
Ābeļziedus notraukuši,
Paši zaros sakāpuši —
Vienā kājā karājas?

Plūdonis.

Ods.

Ods nokrita no ozola
Uz ozola saknītēm;
No tā oda kritumiņa
Visa zeme norībēja.

Tautas dziesma.

Lietutiņš.

Līsti, lietutiņ,
Lai augu balta,
Lai augu balta
Kā linu sauja.

Ej nu, lietutiņ,
Rūkdams, kaukdams!
Atnāc, saulīte,
Spulgodama!

Tautas dziesma.

Mikla.

Liels liels ozols
Divpadsmit zariem,
Ikvienā zarā
Pa četri pērkļi,

Ikvienā pērkļī
Pa septiņas olas,
Ikvienā olā
Meln un balts.

Ziema un vasara.

Ziema nāca raudādama,
Cimdu, zeķu prasīdama.
Nāc nākdama, vasariņa,
Visi bērni tevis gaida!

Tautas dziesma.

Priede un egle.

Lai bagāta, kas bagāta,
Priede, egle, tā bagāta:
Lai bij ziema, lai va-
sara —
Zaļi svārki mugurā.

Tautas dziesma.

Jāntārpiņš.

Kas tur spīd, kas tur viz
Viņā meža maliņā?
Tārpiņš vērpa zīda diegu
Zeltītā ratiņā.

Tautas dziesma.

Zilītes bērni.

Čī, čī, zilīte,
Kur tavi bērni?
— Viņpus Daugavas
Ozola zarā.
Kas viņus šūpo,
Kas viņus auklē?
— Vēja māte šūpo,
Vēja māte auklē.
Juk, juk, juk, juk!

Tautas dziesma.

Kā vārna alu darījusi.

Vārna dzirdējusi, ka alu darot no miežiem. Kādreiz viņa atradusi vienu miežu graudu. Tūlī vārna aiznesusi un iemetusi to ezerā. Nu pati nostājusies malā, dzērusi, grozījusi galvu un teikusi:

„Krā, gards gan!
gards gan! Krā!

Tautas pasaka.

Circeņa kāzas.

Circenītis kāzas dzēra,
Blusa lēca vedībās,
Kuceniņš bungas sita,
Kaķenīte stabulēja.
Circenītis augsti lēca
Viksētiem zābakiem,
Blusa lēca vēl augstāki
Melnajiem lindrakiem.
Dreb visa zeme,
Dreb visa zeme,
Kāziniekiem dancojot;
Skan zelta pieši,
Skan zelta pieši,
Sudrabiņa zābacīni. *Tautas dziesma.*

Kaķītis un kurmis.

Kaķīt's kurmi dancināja,
Siksniņā turēdams;
Ja zinātu kurmjā radi,
Kaķim labi neklātos.

Tautas dziesma.

Kaķītis un suns.

Suns ar kaķi aizkrāsnē
Lieli ilgi strīdējās.
Kaķīt's saka: mans mūriņš!
Sunīt's saka: aizdurvīte!
Kaķīt's suni pievarēja,
Aizkrāsnīti paturēja. *Tautas dziesma.*

Uz redzēšanos pie skrodeņa!

Lapsas bērni paaugušies. Nu vienā alā
grūti bijis sadzīvot. Nolēmuši iet katrs savu
alu meklēt. Šķirdamies bērni bēdājušies:

„Diezin kad nu atkal redzēsimies?“

„Nesakait neko“, lapsa atbildējusi: „gan
jau tiksimes! Ja ne citādi, pie kažoku skro-
deņa droši vien saredzēsimies!“ *Tautas pasaka.*

Incīti, kaķīti.

Incīti, kaķīti,
Pīsim vīzes,
Pīsim vīzes,
Ausim kājas —
Rītu būs svētdiena,
Brauksim ciemā.

Tu iesi klētī,
Es istabā.
Tevi suņi saries,
Mani māte saņems.
Tev būs pelītes,
Man — balta maize.

Tautas dziesma.

Zirgs un vilks.

Reiz vilkam dikti gribējies ēst. Saticis zirgu.

„Zirdziņ, es tevi ēdīšu.“

„Ko tu mani ēdīsi, man jau nagla pakaļkājā.“

„Es izraušu.“

„Rauj, rauj, ja vari.“

Vilks līdis klāt naglu raut, bet zirgs kā spēris, vilks gatavs gan.

Tautas pasaka.

Lapsa un gailis.

Reiz lapsa atnākusi pie gaiļa un sacījusi:

„Gailīt, es nesu tev prieka vēsti. Tāds likums iznācis, ka tagad visiem putniem un zvēriem kā brāļiem jādzīvo. Nāc nu, gailīt, no laktas lejā, lai es tevi apkampju.“

Gailītis pagrozījis galvu un atbildējis:

„Jā, laikam gan tev taisnība. Es redzu...“

„Ko tu, gailīt, redzi?“

„Es redzu, ka divi melni suņi nāk lielā nākšanā, tie ar, laikam, to pašu ziņu vēstīs.“

„Ko? divi suņi?“ iesaukusies lapsa un pa galvu pa kaklu metusies prom.

Tautas pasaka.

Kaziņa.

Skic, kaziņ, mežiņā
Liepu lapu lupināt,
Tik tu pati piesargies
No tā meža junkuriņa.

Tu, kaziņa, pati zini,
Kāds vilkam mundieriņš:
Īsi, strupi kamzoliši,
Pazolēti zābaciņi.

Tautas dziesma.

Mīklas.

1.

Ne rībēja, ne dimdēja,
Te atbrauca Dieva dēls.

2.

Četri brāļi tek pa ceļu,
Visiem bārdas atpakaļ.

3.

Zirgi vilku apēduši,
Kauli vien palikuši.

4.

Maza maza meitiņa
Augtin aug mazumā;
Balts balts krekliņš,
Sarkans deguntiņš.

5.

Te bij kociņš,
Tur bij kociņš,
Ik kociņā šūpulītis,
Šūpulītī mazi bērni.

1. Rīta gaisma. 2. Zirga kājas. 3. Siena kaudze. 4. Degoša svece.
5. Zirņi pākstis.

Suns un vilks.

Kādreiz suns izgājis pastaigāties un saticis vilku. Vilks, liels rīma, tūliņ teicis:

„Sunīt, vai tev nav ko iekost?“

„Nav“, atbildējis suns, „bet šovakar mūsu mājā kāzas, nāc līdzī, es pamielošu“.

Labi. Vilks atnācis pie suņa. Palīduši abi pagaldē, ēduši, dzēruši un mielojušies kā daždien pa kāzām. Te uzreiz muzikanti sākuši pūst. Vilks piedzēries teicis:

„Kranci, es pūtīšu līdzī.“

„Nē, nē, vilciņ, nepūt vis. Var iznākt slikti.“

Labi, vilks bijis ar mieru. Bet par laiciņu atkal teicis:

„Kranci, nu gan es pūtīšu.“

„Nepūt vis, vilciņ, nepūt vis!“

Nekā, vilks nevarējis vairs noturēties un sācis tik pūst. Bet ko nu Dieviņ! Visi kāzinieki tūliņ kājās, pamanījuši vilku, izstiepuši pagalmā un novilkuši, nabagam, ādu.

Tautas pasaka.

Skopā vāverīte.

Skopa skopa vāve-
rīte —

Otras māsas nemie-
loja:

Pūriņā sapeļēja
Aizpērnīe kodoliņi.

Tautas dziesma.

Enku, drenku, drillu, drū!

„Enku, drenku, drillu, drū,
Četri pāri pī, pū!

Skrej, skrej! ķer viņu!“

Nu bērni laiž tik pāri par pļavu, pāri balinā-
miem audekliem, tad birzī iekšā, un nu bēglis ir
grūti dabūjams rokā.

Poruks.

Viens, divi, trīs ...

Viens, divi, trīs —

Viens tāds īss;

Viens tāds pagaŗš,

Tas tas vagars.

Nāk ar koku,

Sit pa roku —

Bēdz!

Rainis.

Ganiņš.

Ganiņš biju, ganos gāju,

Gana drēbes mugurā:

Ērkšķu bikses, skuju svārki,

Gaŗa tāšu cepurīte.

Tautas dziesma.

Gana bēres.

Trīs gani ganos,
Septiņi sivēni.
Viens gans nomira,
Citi gani raudāja;
Cūka raka kapu
Augstā kalnā;
Dzeguze zvanija
Likā bērzā;
Dzenis kala krustu
Sausā eglē;
Sīki mazi putniņi
Pātarus skaitīja,
Vārdiņi ņudzēja
Smalkajos zaros.

Tautas dziesma.

Maza maza meitenīte.

Maza maza meitenīte
Tek pa ceļu dziedādama, —
Skaista balta vilnainīte,
Sarkans rožu vainadziņš.

Tautas dziesma.

Brālītis un māsiņa.

Redz' kur koši piederēja —
Brālīt's māsu vizināja;
Kur redzēja ievu krūmu,
Tur piegrieza kumeliņu,
Tur piegrieza kumeliņu,
Lai māsiņa pušķojas,
Lai māsiņa pušķojas
Ievu ziedu baltumiņu.

Tautas dziesma.

Lapsa kalpo pie lāča.

Lācis, bitenieks, pieņēmis lapsu par kalponi. Darbus jau devis grūtu grūtos, bet medus nemaz. Tas lapsai nav patīcis, un kādu dien' viņa sacījusi:

„Lāčuk, atlaid mani uz zaķa kristībām.“

„Vari iet, tikai vakarā tiec mājā.“

Lapsa aiziet. Bet kur nu blēde: negājusi vis uz kristībām, aizgājusi pie lāča bišu stropa medus saēsties. Labi vien no virsas noēdusi. Vakārā lācis prasa:

„Kādā vārdā tad nokristījāt jauno zaķi?“

„Aiztukšīts“, atbildējusi lapsa.

„Hm, jocīgs vārds“, nodomājis lācis.

*

Otrā dienā lapsa atkal lūgusies:

„Lāčuk, atlaid mani uz seska kristībām.“

„Vari iet, tikai vakarā tiec mājā.“

Lapsa atkal aizgājusi veco ceļu. Ēdusi, ēdusi kārumniece, kamēr strops līdz pusei. Vakārā lācis prasa:

„Kādā vārdā tad nokristījāt jauno sesku?“

„Pustukšīts“, atbildējusi lapsa.

„Hm, jocīgs vārds“, nodomājis lācis.

*

Trešā dienā lapsa atkal lūgusies:
„Lāčuk, atlaid mani uz eža kristībām.”
„Vari iet, tikai vakarā tiec mājā.”

Nu lapsa notiesājusi beidzamo medu. Vakarā lācis prasa:

„Kādā vārdā tad nokristijāt jauno ezi?”

„Iztukšīts!” atbildējusi lapsa.

Nu gan lācis atguvies, ka nieki vien būšot ar tādām jocīgām kristībām. Izgājis dārzā — kā tad! medus strops iztukšīts gan!

Tūliņ lācis atlaidis lapsu no kalpošanas, bet vai tad medu vairs atņēmsi?

Tautas pasaka.

Sliņķis.

Gulēdams ieraudzīju
Plauktā gardu kumosīņu;
Ejiet, rokas, paņemiet,
Mute gardi apēdīs.

Tautas dziesma.

Laid mani vaļā!

Slinkum, slinkum,
Laid mani vaļā!
Tevi kuls,
Manim sāpēs.

Tautas dziesma.

Jāstrādā.

Zaķīt's ara tīrumā,
Žagatiņa brīnījās.
Ko brīnies, žagatiņ,
Tā vīram jāstrādā!

Tautas dziesma.

Mazās audējas.

Sīki mazi žagariņi
Paši pūta, paši dega;
Sīkas mazas meitenītes
Pašas vērpa, pašas auda.

Tautas dziesma.

Kā dzīvot meitiņām?

Tā dzīvot meitiņām
Kā baltām aitiņām:
Neplēsties, nebārties,
Neturēt ienaidiņa.

Tautas dziesma.

Gaiša istabiņa.

Dedzu skalū, dedzu sveci, —
Tumša mana istabiņa.
Ienāk mana māmuliņa, —
Tūda! gaiša istabiņa.

Tautas dziesma.

Tēva sēta.

Zinu, zinu tēva sētu,
Nevajaga rādītāja.
Tā bij mana tēva sēta,
Kur deviņi ozoliņi.

Tur dziedāja siki putni
Pa zariņu zariņiem,
Strazdi dzied galotnē,
Lakstīgala pazarē.

Tautas dziesma.

Atvelc, pelīte.

Atvelc, pelīte,
Bērnam miedziņu
Caur klēti, caur namu,
Caur istabiņu,
Caur krāsns caurumu,
Ka kaķis neredz.
Klusiņi klusiņi,
Viegliņi viegliņi,
Pakuliņās ietinusi,
Ieliec bērniņam
Šūpuļa galā.

Tautas dziesma.

Vēl viena pasaka.

1.

Reiz suns gājis pa mežu raudādams.

„Ko raudi?“ prasījis vilks.

„Kā lai neraud, saimnieks vecuma maizes nedod, un tagad bads stāvu klāt.“

„Nāc man līdzi.“

Labi. Vilks aizved suni uz ganībām, kur ganās jauns kumeļš. Te uzreiz vilks sāks kārpīties kājām un spārda zemi kā nelabais.

„Vai es izskatos dusmīgs?“ šis vaicā sunim.

„Izskaties gan.“

Nu vilks kārpās vēl niknāk un atkal vaicā:

„Vai spalva jau sabozusies? Vai acis ir sarkanas? Vai es izskatos briesmīgs?“

„Izskaties gan.“

Tagad vilks metas uz kumeļu, un žniks un žņaks — kumeļš gar zemi.

„Nu, ēd nu!“ saka vilks sunim un aiziet savās darišanās.

2.

Suns paēdis dodas tālāk un satiek kaķi.

„Kaķīt, ko raudi?“

„Kā lai neraud, saimnieks vecuma maizes nedod, un tagad bads stāvu klāt.“

„Nāc man līdzi.“

Labi. Suns aizved kaķi uz aploku, kur ganās saimnieka zirgs. Te uzreiz sāks suns kārpīties un spārda zemi kā nelabais.

„Vai es izskatos dusmīgs?“ šis vaicā kaķim.

„Ni nu izskaties, ni.“

„Mulķi! saki, ka izskatos“ atpūc suns, sāk vēl niknāk

kast zemi un vaicā: „Nu, vai spalva jau sabozusies? Vai acis ir sarkanas? Vai es izskatos briesmīgs?”

„Ni nu izskaties, ni.”

„Muļķi! saki, ka izskatos”, iekaucas suns un metas uz zirgu. Bet kā šis zirga tuvumā, tā dabū tādu spērienu, ka turpat uz vietas pagalam.

„Nu gan tev spalvas saboztas un acis sarkanas, nu gan tu izskaties briesmīgs”, ieņaudas kaķītis un domīgs aplaiza ķepu.

Tautas pasaka.

Liels notikums.

Lai bij skāde, kam bij skāde, —

Puisim bija liela skāde:

Pašu Jāņu vakariņu

Ods nokoda kumeliņu.

Tautas dziesma.

Ciemā.

Putra, kājas apāvusi,

Pie bērniem ciemā iet.

Piesargies tu, putriņ,

Ka tev' bērni neapēd!

Tautas dziesma.

Visi desmit.

Raudzīsim, kā to lai darām,

Kā visus desmit saskaitīt varam.

Viens, divi, trīs —

Tie citi būs drīz.

Četri, pieci, seši —

Tie mums ar' nav sveši.

Septiņi, astoņi, deviņi —

Āreče nu — te viņi!

Pieliec vēl vienu klāt:

Nu visi desmit ir akurāt!

Rainis.

Kā vecos laikos malenieši māju cēluši.

Reiz malenieši māju cēla. Viss ar steigšanu vien gāja, un pēc maz dienām māja bij gatava.

Darbu pabeiguši, visi nu jaunā mājā sapulcējās, jo gribēja redzēt, kāda tā izskatās. Bet kas tas? Viss bij tik tumšs, ka viens otru nevarēja redzēt, tikai drusciņ sadzirdējās. Nu nobijušies sāka pārdomāt, kur pie būvēšanas pārskatījušies. Taustīdamies gāja līdz vārtiem, redzēt, kur vaina. Bet nekā nevarēja atrast. Sienas stāvēja veselas, jumts kā nākas. Vēl reiz gāja iekšā, varbūt vainu atradišot. Bet nekā, viss bija tumšs. Tādēļ nosprieda jaunā mājā lielu apspriedi turēt un lietu pārdomāt.

Nolikta dienā visi sanāca. Bet ikviens iedēdza sveci galu un uzsprauda uz cepures, lai nebūtu tumsā jāsēd. Te cēlās viens no gudrākiem maleniešiem un sacīja:

„Mans padoms, ka tā lieta visādi jāizmēģina. Varbūt, ka gaismu ar maisiem var ienest iekšā, kā ūdeni nes ar spaiņiem? Vai kāds jau to ir izmēģinājis? Tādēļ lūkosim.“

Šis padoms patika. Pašā pusdienā ar visādiem traukiem viņi saradās pie mājas. Daži bija maisus līdzī nēmuši, lika saulei līdz dibenam iespīdēt, ātri maisu aizsēja un skrēja mājā gaismu izbērt. Cits strādāja ar sekumiem, bēra gaismu kurvī un nesa iekšā. Beidzot viens gaismu gribēja sakert peļu slazdā. Tā viņi nopūlējās, kamēr meta mieru. Bet mājā tumšs kā bijis, tā palika.

Te kādā dienā viens malenietis ieraudzīja sienā šķirbu, kur iespīdēja gaisma. Viņš tūdaļ devās pie citiem un sacīja:

„Vai ģeķi neesam, ka nevaram vainas atrast! Šai mājai tak logu trūkst!“

Nu tikai visi atjēdzās, kas mājai par vainu.

Zvaigznīte.

Pavasara dziesmiņa.

Čirī! čirī!
Spalviņu knābītī,
Ielaižas zvirbulīt's
Strazda būrītī:
Čirī! čirī!
Viņš sajūt pavasari.

Urru — ū!
Balodīt's arī
Jumtā jūt to,
Un ilgu pārņemts, tas tūto:
Urru — ū!
Krī — krī! Čak — čarr!
Ci — ā! ci — ā!

Skan dārzā, mežā, tīrumā . . .
Un Andulis, to dzirdēdams,
Nav istabā vairs novaldāms:
Viņš čakli tek uz mežmalu
Un uzsvelpj līdz ar putniņu:
Gidleo — gitatidlio — gidilio — gibliagiblio — gidleā!
Plūdonis.

Tēva krēslā.

Sēdu tēva krēsliņā,
Lieku tēva cepurīti;
Liela tēva cepurīte, —
Nav man tēva padomiņa.

Tautas dziesma.

PIELIKUMS.

Gotu burti: **Aa Bb Cc Dd Ee Ff**
 Latīņu burti: A a B b C c D d E e F f

Gg Hh Ii Jj Kk
 G g H h I i J j K k

Ll Mm Nn Oo Pp
 L l M m N n O o P p

Rr Ss Tt
 R r S s T t

Dz dz Š š T t
 Dž dž Š š T t

Uu Vv Zz
 Ū ū V v Z z

Mehņešs pee loga.

Tumschas muhsu loga ruhtis, —
 Weenâ malinâ kas luhko?
 Weena malina teef gaischa.
 Lehnu pirkstu klauvē mehņešs:
 „Es tīf nahzu paluhfotees,
 Behrnini, waj juhs jau gukat?”

Rainis.

Jahnitis ar weztehwu eet pastaigatees.

Weztehws apahwa sehnam kahjas, jo bij nodomajis to west us grantes kalninu, no kureenes wareja redset pahrppluh-duscho upi.

„Wei, kur debess!“ Jahnitis issauzas, eeraudsijs plaschos uhdenus.

„Ta jau, dehls, upe,“ weztehws isskaidroja. Tad wehl weztehws stahstija, ka upe esot dsila dsila; kad tur ejot behrni, eekrihtot eelschâ — plunks! Jahnitis klaufijs, austinu pascheebis. Nosklaufijees nu Jahnitis ar' grib weztehwam kaut ko stahstit. Winsch parahda ar pirkstinu us wezo, leelo behrsu, un galwinu noscheebis, saka skumjâ balstinâ:

„Alhele ar' ir dsila dsila . . .“

Weztehws pasmaida, un Jahniti semê likdams, saka: „Ej nu, dehls, pasfraidees!“ Bet Jahnitim ir loti bail weenam staigat tik leelâ, sweschâ pasaulê.

„Ej ween, dehls, droschi, es jau ar' tepat esmu,“ weztehws droschina. Jahnitis eet, augsti kahjinas zeldams. It ar katru soli Jahnitim duhscha augtin aug. Drihs winsch jau skraida rinku rinkeem apkahrt.

Jahnitis nu bes pastalinâm nekur wairs negrib eet. Ir pat nakti winsch grib gulet ar wisâm apautâm kahjâm; bet weztehws to peewar, ka janoauj. Winsch sakâs rihtâ agri agri tam kahjinas atkal apaut. Kad weztehws Jahnitim kahjas beids aut, tad winsch tam pahrmets trihs reises frustu pahr kruhtim. Winsch ir behrnu eemahzijis tai brihtinâ gluschi meerigi isturetees.

Jahnitim atkal jauni brihnumi: frustâm schkehrsâm skraida besdeligas. — „Weztehw, we wei, kur swirbuti! melni swirbuti!“ Jahnitis issauzas, preeka pahrnemts, un norahda katrai besdeligai ar pirkstinu pakal.

„Tas jau, dehls, besdeligas,“ weztehws saka: „Klaufees, ka winas runâ: ikâm mahte weeschnu wada, tikâm behrni galu greesch; eegreesch pirkstâ — tschirrrrgs!“

„Tschirrrrgs!“ Jahnitis issauzas smeedamees.

Doku Altis.

Ganibâs.

Alitinas,
 Pawasar' ganibâs isdsihtas,
 Nyskatâs, faskatâs:
 Raili wehl wiſi lauki!
 Pawasar' tomehr jauki!

Pilnâm mutem ehd jehrini;
 Masakais suhdſas ſchehligi:
 „Mem, mem, masa ſahle!“
 Mahte atteiz, ehdot ſteidsigi:
 „Lab', lab', lab', lab'!“

Rainis.

Rilda.

Wehſis nehma lihgawinu,
 Nſaram ſaderetu.
 — Eſ wehſim atſpihteschu:
 Eſ tam upi nolaidiſchu.
 — Ja tu upi nolaidiſi,
 Eſ tew ſwahrkus ſagreesiſchu.
 — Ja tu ſwahrkus ſagreesiſi,

Eſ tew ſchlehres ſalausiſchu.
 — Ja tu ſchlehres ſalausiſi,
 Eſ tew ragus aplausiſchu.
 — Ja tu ragus aplausiſi,
 Eſ tew' kungam apſuhdſeschu.
 — Ja tu kungam apſuhdſeſi,
 Eſ leelmahte pahrsuhdſeschu.

Pluhdonis.

Sulu mehnēſis.

Klaht, klaht ſulu mehnēſis!
 Preeku daudſ mums atneſis, —
 Nu tiſ behrſâ jaeurbj,
 Tad ar kruhſi ſkreeschuſ turp.
 Oſer nu ſulaſ. Saldas tâs.
 Leeldeenas naht — ſchuhpojas.
 Al, no paſčas maſotnes
 Ratru gad' mums ſchuhpotees!
 Ras gan winâm garâm ees?
 Eſur jauki ſchuhpotees!

Auſtriniſch.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Izlabojumi.

- I. Pie grāmatas aplaušanas 23. un 24. lappuses samainītas, t. i. burtam dz jābūt pēc burta š, un ne otrādi.
- II. 24. lappusē rinda: „lai skan mežiem cauri“ jālasa: „lai skan.“

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0307027941

apm.

